

UNIVERSITEIT UTRECHT

Black man, You are on Your Own

Onderzoek naar de representatie van het nieuwe humanisme van Frantz Fanon in Black Consciousness gedichten als bewijs tegen de breed gedragen opvatting dat Black Consciousness gedichten protestgedichten zouden zijn

Scriptie aangeboden aan

Dr. Adriejan van Veen

BA scriptieseminar

8578 woorden

Paula Melo van Lent 3113280

Clara Wichmannstraat 26

Spijkenisse

P.melovanlent@students.uu.nl

Spijkenisse 25-08-2016

Verantwoording titel

Magaziner, D.R., 'Black Man, You Are on Your Own! Making Race Consciousness in South African Thought', *The International Journal of African Historical Studies* (2009)2, 221-240, aldaar 222.

Samenvatting

Dit paper onderzoekt ten eerste de aanwezigheid van Fanons humanisme in de BC-ideologie, ten tweede wordt onderzocht hoe Fanons humanisme door BC-dichters Mongane Wally Serote en Mbuyiseni Oswald Mtshali wordt gerepresenteerd in hun gedichten. Het doel is om erachter te komen of deze dichters protestdichters waren of dat ze erop gericht waren de zwarte bevolking in Zuid-Afrika bewust te maken van de waarde van de zwarte identiteit. De hoofdvraag die zal worden beantwoord luidt: In hoeverre duiden de elementen van Fanons humanisme in de BC-gedichten van Mongane Wally Serote en Mbuyiseni Oswald Mtshali in de jaren 1971 en 1972 in Zuid-Afrika erop dat deze gedichten niet kunnen worden gekwalificeerd als protestgedichten?

Inhoud

Inleiding	4
Hoofdstuk 1: De Black Consciousness Movement in Zuid-Afrika	10
1.1 Geschiedenis Zuid-Afrika: 1806-1960	10
1.2 Stephen Biko, Frantz Fanon en de oprichting van de BCM	12
1.3 Conclusie	14
Hoofdstuk 2: Frantz Fanons nieuwe humanisme in de BC- ideologie.....	15
2.1 Frantz Fanons nieuwe humanisme	15
2.2 Frantz Fanons nieuwe humanisme in Stephen Biko's BC-Ideologie	18
2.3 Conclusie	19
Hoofdstuk 3: Gedichtenanalyse.....	21
3.1.1 Mongane Wally Serote	21
3.1.2 Analyse van de gedichten THE ACTUAL DIALOGUE en The Cry of the Cattle at the Slaughterhouse.....	21
3.2.1 Mbuyiseni Oswald Mtshali.....	25
3.2.2 Analyse van de gedichten Sounds of a Cowhide drum en A Roadgang's Cry	26
3.3 Conclusie	30
Conclusie.....	31
Literatuurlijst	33
Primaire bronnen.....	33
Secundaire Literatuur	33
Bijlagen	36
Mongane Wally Serote: THE ACTUAL DIALOGUE	36
Mongane Wally Serote: The Cry of the Cattle at the Slaughterhouse	37
Mbuyiseni Oswald Mtshali: Sounds of a Cowhide drum.....	38
Mbuyiseni Oswald Mtshali: A Roadgang's Cry.....	40

Inleiding

Op 16 juni 1976 verzamelden zich duizenden zwarte scholieren in de straten van Soweto, Zuid-Afrika, voor een vreedzame protestmars. De scholieren demonstreerden tegen een door het apartheidsregime aangenomen nieuwe wet die het gebruik van inheemse talen in het onderwijs verbood. De politie sloeg de demonstratie met veel geweld neer, waardoor er honderden doden vielen. Dit excessieve geweld van de politie tegen zwarten leidde tot massale rellen door heel Zuid-Afrika in de weken na de demonstratie. Nog niet eerder hadden zwarten zo openlijk en massaal hun afkeer laten blijken tegen de manier waarop zij behandeld werden in het apartheidsregime.¹ Volgens de Amerikaanse politicologen Robert Fatton en Anthony Marx lag de invloed van de *Black Consciousness Movement* (BCM) hieraan ten grondslag.²

De BCM ontstond in 1969 toen zwarte geneeskunde studenten Stephen Biko, Barney Pityana en andere gelijk denkende zwarte medestudenten de South African Students' Organisation (SASO) oprichtten. Door het lezen van verboden werken over *Negritude*, *Black Power* en Panafrikanisme werden zij geïnspireerd tot het vormen van de *Black Consciousness* ideologie (vanaf nu BC-ideologie).³ De kernboodschap van deze ideologie was dat zwarten niet alleen fysiek, maar ook psychisch gekoloniseerd waren. De ware identiteit van de zwarte is hem ontnomen. Hij zal in de ogen van de blanke alleen goed genoeg zijn als hij *is* als een blanke.⁴

Het doel van de SASO en andere organisaties binnen de BCM was daarom om de zwarte gemeenschap bewust te maken van hun identiteit als zwarte mensen. Zwart zijn, zo luidde het binnen de BC-ideologie, betekende niet dat iemand minderwaardig was en het rechtvaardigde niet de ondergeschikte positie die zwarten in de maatschappij innamen. De BCM wilde dat deze bewustwording zou leiden tot een maatschappelijke revolutie die pas zou eindigen wanneer zwartenemancipatie bereikt was.⁵

De Amerikaanse politicoloog Nigel Gibson refereerde in zijn artikel *Black Consciousness 1977-1987; The Dialectics of Liberation in South-Africa* naar het boek *Frantz Fanon, Soweto and American Black Thought* van John Alan en Lou Turner. Hij besprak hier het belang van de BC-ideologie

---

¹ Naomi Chazan, *Politics and Society in Contemporary Africa* (Boulder 1999) 474.

² Robert Fatton, *Black Consciousness in South Africa. The Dialectics of Ideological Resistance to White Supremacy* (Albany, NY 1986) 129; Anthony Marx, *Lessons of Struggle: South African Internal Opposition 1960-1990* (New York 1992) 79.

³ Shannen L. Hill, *Biko's Ghost. The Iconography of Black Consciousness* (Minneapolis 2015) 1.

⁴ Thomas K. Ranuga, 'Frantz Fanon and Black Consciousness in Azania', *Phylon* (1986) 3, 182-191 aldaar 187.

⁵ Ibid.

voor de antiapartheidsstrijd. In dit boek beargumenteerden Alan en Turner dat de invloed van de denkbeelden van de uit Martinique afkomstige filosoof Frantz Fanon op de BC-ideologie heel groot was.⁶ Fanons ideeën over zwartheid en het belang van een nieuwe definiëring van het humanisme waren belangrijk bij de definiëring van Stephen Biko's BC-ideologie.⁷

Fanons humanisme zette zich af tegen het traditioneel West-Europees humanisme waarin de West-Europese mens werd gezien als een soeverein subject.⁸ Deze formulering bood volgens Fanon de ruimte om de niet-West-Europese mens te objectiveren en daardoor te koloniseren. Het gevolg hiervan was dat de niet-West-Europese mens niet werd erkend als volwaardig mens en ook zichzelf niet mee erkende als volwaardig mens. Fanon pleitte daarom voor een herdefiniëring van het humanisme, waarbij niet alleen de West-Europese mens een soeverein subject is, maar ieder mens - ongeacht de afkomst. Fanon pleitte met zijn nieuwe humanisme dus voor sociale gelijkheid.⁹

Fanons humanisme werd door Fanon dus gezien als einddoel. Om dit einddoel te bereiken had Fanon drie elementen uiteengezet die de basis vormden om zijn nieuwe humanisme te kunnen bewerkstelligen. Ten eerste moest de zwarte bevolking zelf strijden voor hun geestelijke en fysieke onafhankelijkheid. Zwartten moesten stoppen zich afhankelijk op te stellen ten aanzien van blanken, zeker daar waar het de strijd om hun eigen vrijheid betrof. Ten tweede moesten zwartten de erkenning die ze van de blanken verlangden te krijgen juist bij elkaar zoeken. Zwartten moesten dus niet afhankelijk zijn van blanken om als mens erkend te kunnen worden. Ten derde moesten zwartten trots zijn op hun eigen culturele erfgoed. Gedeelde trots creëert meer saamhorigheid, waardoor ze als groep meer politieke macht zouden hebben om het koloniale systeem te bestrijden.¹⁰

Gibson, Alan en Turner stelden dus dat het humanisme van Fanon in de BC ideologie heeft geleid tot een nieuw stadium van bewustzijn, waardoor de zwartten mentaal gezien in staat waren in 1976 in opstand te komen tegen het geweld van de politie in Soweto. Deze opstanden in Soweto waren het begin van een reeks opstanden in de jaren '80 die uiteindelijk leidden tot het einde van het apartheidsregime.¹¹ De Soweto rellen hebben dus een cruciale rol gespeeld in de strijd tegen het apartheidsregime en Fanons humanisme is volgens Gibson,

---

⁶ Nigel Gibson, 'Black Consciousness 1977-1987. The Dialectics of Liberation in South Africa', *Centre for Civil Society* (2004) 18, 1-27, aldaar 1.

⁷ Hill, *Biko's Ghost*, 2.

⁸ Anthony C. Alessandrini, 'The Humanism Effect: Fanon, Foucault, and Ethics Without Subjects', *Foucault Studies* (2009) 7, 64-80, aldaar 78.

⁹ Ranuga, 'Frantz Fanon', 185 en 187.

¹⁰ GVFJ. "Why Frantz Fanon Matters for Today's Struggles Part 2 of 2". [April 2016]. YouTube video, 13'30"-14'12". <https://www.youtube.com/watch?v=myUceDmaz6Q>.

¹¹ *Ibid.* 1.

Alan en Turner voorwaardelijk geweest voor het ontstaan van die rellen. Het is dus interessant om te onderzoeken met welke elementen binnen de BC-ideologie Fanons humanisme raakvlakken had. Als die raakvlakken er daadwerkelijk waren, dan kan Fanons humanisme worden gezien als deel van de BC-ideologie.

Daarnaast impliceert het bereiken van een nieuw stadium van bewustzijn onder zwarten door Fanons humanistische denkbeelden, dat deze denkbeelden breed verspreid waren onder de zwarte bevolking. Volgens de literatuur over de BCM was de dichtkunst het belangrijkste medium dat gebruikt werd om de BC-ideologie te verspreiden. De Amerikaanse kunst historicus John Peffer stelt dat de BCM de nadruk legde op gedichten als middel om bewustzijn bij te brengen aan de zwarte gemeenschap.¹² Ook de Zuid-Afrikaanse David wa Maahlamela, die gespecialiseerd is in Engelse Literatuur, schrijft in zijn artikel *Ethics of Poetic Ethnicities* dat de dichtkunst de functie had om een context te scheppen voor abstracte ideologiën zoals de BC-ideologie.¹³ Dit sluit aan bij de ideeën van Anthony Easthope, een Britse professor in Engelse taal en cultuur, die in 1983 in zijn boek *Poetry as Discourse* schreef, dat gedichten als discours kunnen fungeren.¹⁴ Gedichten kunnen dus de dragers zijn van een ideologie. Fanons humanisme zou dus terug te vinden moeten zijn in BC-gedichten.

Twee van de meest toonaangevende Zuid-Afrikaanse dichters binnen de BCM in de jaren zeventig waren Mbuyiseni Oswald Mtshali en Mongane Wally Serote. Mtshali was de eerste zwarte dichter, die in de jaren zeventig met *The Sound of a Cowhide Drum* een dichtenbundel publiceerde. In zijn gedichten kaartte hij de moeilijkheden aan waar zwarten in het dagelijks leven mee geconfronteerd werden. Serote publiceerde in 1972 en 1974 respectievelijk de dichtbundels *Yakhal'inkomo* en *Tsetlo*. In zijn gedichten was de ik-persoon een politiekbewuste zwarte die reflecteerde op de slechte leefomstandigheden van de zwarten.¹⁵

In de literatuur over dichters in de BCM wordt aan Serote en Mtshali overwegend de rol van protestdichter toebedeeld. Mbulelo Vizikhungo Mzamame, een Zuid-Afrikaanse dichter en academicus gespecialiseerd in de Engelse taal, omschreef protest gedichten als gedichten die gericht zijn aan de dominante klasse met als doel aandacht en sympathie te vragen voor de situatie van de minder bedeelde. Het uiteindelijke doel van protestgedichten

---

¹² John Peffer, *Art and the End of Apartheid* (Minneapolis 2009) xviii.

¹³ David wa Maahlamela, 'Ethics of Poetic Ethnicities'

<https://www.ru.ac.za/perspective/latestnews/ethicsopoeticethnicities.html>

¹⁴ Anthony Easthope, *Poetry as Discourse* (Abingdon 1983) 41.

¹⁵ Mphutlane wa Bofelo, 'The Influences and Representations of Biko and Black Consciousness in Poetry in Apartheid and Post apartheid South Africa/Azania', in: Andile Mngxitama, Amanda Alexander en Nigel C. Gibson (red.), *Biko Lives! Contesting the Legacies of Steve Biko* (New York 2008) 191-212, aldaar 194.

was volgens Mzamame om de onderdrukten – de zwarten – in hun behoeften te voorzien. Vanuit de heersende klasse wordt er dus een dienst bewezen aan de zwarten zonder dat er iets aan de status quo wordt veranderd.¹⁶

De uit Zuid-Afrika afkomstige Michael Chapman, die gespecialiseerd is in de Engelse taal, is één van de auteurs die Serote en Mtshali tot de protestdichters rekent.¹⁷ Naast hem vinden ook Ian Hamilton en Jeremy Noel-Tod, beiden Britse literatuurwetenschappers, dat de gedichten van Mtshali en Serote tot de protest gedichten behoren.¹⁸ In 2013 schreef Zwelithini Leo Sibisi een proefschrift met als titel: *Conscientisation: a Motive Behind the Selected Poems of Sepamla, Serote, Gwala and Mtshali*. Hierin zet hij zich af tegen het idee dat eerder genoemde dichters protestdichters waren. Volgens Sibisi was het doel van deze dichters om de zwarte bevolking bewust te maken van hun zwarte identiteit en dat ze zich moesten verzetten tegen de sociale ongelijkheid.¹⁹

Het doel van protestgedichten, zoals hierboven staat vermeld, gaat in tegen het idee van Fanons humanisme. Om tot Fanons humanisme te komen moet het apartheidssysteem veranderd worden. Protestgedichten vragen niet om een verandering van het systeem, maar om een pragmatische aanpak van de problemen zoals Mzamame uitlichtte. Als de elementen van Fanons humanisme terug te zien zijn in de gedichten van Serote en Mtshali, zouden het in feite geen protestgedichten kunnen zijn, maar zoals Sibisi stelt: bewustmakingsgedichten. De onderzoeksvraag luidt daarom: In hoeverre duiden de elementen van Fanons humanisme in de BC-gedichten van Mongane Wally Serote en Mbuyiseni Oswald Mtshali in de jaren 1971 en 1972 in Zuid-Afrika erop dat deze gedichten niet kunnen worden gekwalificeerd als protestgedichten?

Een antwoord op deze hoofdvraag zal aanduiden of de in dit onderzoek besproken gedichten protestgedichten zijn of niet. Om deze vraag te beantwoorden zal ik in het eerste hoofdstuk de eerste deelvraag beantwoorden: ‘Wat was de BCM en hoe is deze ontstaan?’ Op basis van secundaire literatuur zal ik een contextueel kader bieden. Dit kader zal het ontstaan van de BCM verklaren aan de hand van een beknopte beschrijving van de koloniale geschiedenis. Daarna zal de rol van Stephen Biko en Frantz Fanon in de BCM aan bod komen. Tot slot zal het doel van deze antiapartheidsbeweging uiteengezet worden. Het tweede hoofdstuk zal bestaan uit twee delen.

---

¹⁶ Mbulelo Vizikhungo Mzamame, ‘Cultivating a People’s Voice in the Criticism of South African Literature’, *Research in African Literatures* (1991) 22, 117-133, aldaar 119.

¹⁷ Michael Chapman, *Soweto Poetry* (Kwazulu-Natal 2007) 23.

¹⁸ Ian Hamilton en Jeremy Noel-Tod, *The Oxford Companion to Modern Poetry in English* (Oxford 2013) 235.

¹⁹ Zwelithini Leo Sibisi, *Conscientisation: a Motive Behind the Selected Poems of Sepamla, Serote, Gwala and Mtshali* (Kwazulu-Natal 2013) V.

In het eerste deel zal ik de tweede deelvraag beantwoorden: ‘Wat was Fanons ‘nieuwe humanisme’?’ Hierbij zal ik de elementen, die in Fanons nieuwe humanisme sterk naar voren komen uiteenzetten. Hierbij zal ik gebruik maken van zowel primair als secundair bronnenmateriaal. De primaire bronnen zijn door Fanon zelf geschreven werken, waarbij ik me vooral zal richten op *Black Skin, White Masks*. Het tweede deel van dit hoofdstuk zal de derde deelvraag beantwoorden: ‘Hoe is Fanons humanisme terug te zien in de BC-ideologie van Stephen Biko?’ In dit deel zal ik mij beroepen op door Stephen Biko zelf geschreven teksten over BC die zijn samengebundeld in het boek *I Write What I Like*. Biko was de toonaangevende leider van de BCM, die bovendien veel invloed heeft gehad op de formulering van de BC-ideologie. Door zijn zelfgeschreven teksten te bestuderen, zal ik de BC-ideologie in de juiste context weten te plaatsen en zal ik een diepere analyse kunnen geven van Fanons humanistische elementen in de BC-ideologie.

In hoofdstuk drie zullen in totaal vier gedichten van Mongane Wally Serote en Oswald Mtshali worden geanalyseerd. Hier zal een antwoord gegeven worden op de laatste deelvraag: ‘Hoe werd Fanons humanisme gerepresenteerd in de gedichten van Serote en Mtshali?’ De analyses zullen worden gedaan aan de hand van de drie elementen van Fanons humanisme. Er zal dus worden onderzocht of er in de gedichten de volgende elementen terug te vinden zijn: het vinden van erkenning bij zwarten onderling, de oproep om te strijden tegen de geestelijke onderdrukking en het met trots spreken over het zwarte prekoloniale verleden en de zwarte cultuur. Ook zal er worden gekeken of de gedichten zich uitspreken over sociale gelijkheid – het ultieme doel van Fanons humanisme. Daarnaast zal worden gekeken of de gedichten sporen bevatten van, zoals door Mbulelo Vizikhungo Mzamame gedefinieerde, protestgedichten. Hierbij zal worden gelet of de boodschap van het gedicht vraagt om een pragmatische aanpak van een in het gedicht vastgesteld probleem en of het gedicht gericht is aan blanken.

Gedichten analyse is echter erg aan interpretatie onderhevig en ‘interpretatie is een onderneming zonder eind’²⁰. Om toch zo dicht mogelijk bij een waarheid te komen, zal ik gebruik maken van secundaire literatuur die een context zal geven van waaruit de dichter spreekt. Ik zal bovendien voornamelijk gebruik maken van de interpretaties van andere schrijvers.

Tenslotte zal er een antwoord worden gegeven op de hoofdvraag. Hierbij moet echter in acht worden genomen, dat gezien de beperkte omvang van dit onderzoek –er worden slechts twee

---

²⁰ Michiel Leezenberg en Gerard de Vries, *Wetenschapsfilosofie voor Geesteswetenschappen* (Amsterdam 2007) 21.

gedichten per dichter geanalyseerd- het antwoord op de hoofdvraag slechts betrekking zal hebben op deze vier gedichten.

Hoofdstuk 1: De Black Consciousness Movement in Zuid-Afrika

In dit hoofdstuk zal de anti-apartheids-organisatie de Black Consciousness Movement (BCM) centraal staan. Het is belangrijk om de achtergrond van deze beweging in kaart te brengen om een contextueel kader te bieden voor de hierop volgende hoofdstukken. De BCM is net als voorgaande antiapartheidsorganisaties voortgevloeid vanuit een verlangen om de ongelijkheid tussen zwarten en blanken te stoppen. Die ongelijkheid vond zijn oorsprong in het koloniale verleden van Zuid-Afrika. In dit onderzoek staan de jaren '70 centraal, daarom zal er niet te lang en uitgebreid worden stilgestaan bij de koloniale geschiedenis van vóór 1960. Wat volgt is een beknopte geschiedenis vanaf 1806 toen de Britten in Zuid-Afrika kwamen. Deze geschiedenis is van belang om te begrijpen hoe de ongelijkheid is ontstaan en institutioneel gezien heeft kunnen voortduren tot 1994. Vervolgens zal kort worden ingegaan op het ontstaan van de BCM zelf en de belangrijkste personen die van invloed zijn geweest op deze beweging. Hiermee zal een antwoord worden gegeven op de deelvraag: 'Wat was de BCM en hoe is deze ontstaan?'.

1.1 Geschiedenis Zuid-Afrika: 1806-1960

Toen de Britten Zuid-Afrika in 1806 innamen en er de macht overnamen van de van oorsprong Nederlandse kolonisten, de 'Boers', veranderde de omgang van de kolonisator met de inheemse bevolking, de Xhosa. De Nederlanders en de Xhosa leefden in afhankelijkheid van elkaar, maar met de komst van de Britten veranderden de machtsverhoudingen.²¹ Hoewel de Britten de slavernij afschaften toen zij de macht overnamen, werden de Xhosa niet als gelijke burgers beschouwd, maar als barbaren die geen respect hadden voor de gevestigde autoriteiten en die vooruitgang in de weg stonden.²²

Door de Xhosa neer te zetten als de antithese van vooruitgang, kon de gruwelijke houding van de Britten ten aanzien van de Xhosa uit naam van vooruitgang gerechtvaardigd worden.²³ In de negentiende eeuw categoriseerden de Britten de staat op grond van ras. Zo werden er *pass laws* opgesteld die de zwarten beperkten in hun dagelijks leven.²⁴

---

²¹Chazan, *Politics and Society*, 467.

²²Ibid. 468.

²³Ibid.

²⁴Ibid.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog werkte Zuid-Afrika mee om de geallieerden te voorzien van oorlogsmaterieel. Hierdoor groeide de industrie en werden zwarten toegestaan om mee te werken in de fabrieken. Hierdoor verbeterden de economische omstandigheden van veel zwarten zodanig dat de representatie van zwarten in steden steeg. Door deze verhoogde zwarte representatie groeide de politieke macht van organisaties die tegen de blanke politieke dominantie vochten.²⁵

De *Boers* voelden zich in hun hiërarchische positie bedreigd. Doordat de zwarten steeds belangrijker leken voor het draaien van de Britse economie, waren de boeren bang dat Britse bedrijven zwarte Afrikanen zouden steunen in hun pleidooi voor politieke hervormingen. De Nederlandse boeren besloten bij de verkiezingen van 1948 massaal op de Nationalistische Partij (NP) te stemmen, waardoor deze partij won. Het belangrijkste punt op de agenda van de partij was het creëren van apartheid. Het doel was om een maatschappij te creëren op basis van complete rassensegregatie om de identiteit van de Nederlandse *Afrikaner* te waarborgen; blanke politieke dominantie veilig te stellen en de *Afrikaner* te laten stijgen op de sociale ladder om op gelijke voet met de Britten te komen te staan.²⁶

Door de nieuwe wetten die vanuit deze partijdoelen ontstonden, werd de zwarte gemeenschap ernstig gemarginaliseerd.²⁷ Vanuit deze positie ondernam de African National Congress (ANC) diverse vreedzame acties. De ANC was al in 1912 opgericht en pleitte voor een multiculturele samenleving. Om tot dit doel te komen wilde de ANC alle krachten bundelen, ongeacht de huidskleur.²⁸ De ANC stelde in 1955 een *freedom charter* op waarin werd gepleit voor een democratische multiculturele samenleving.²⁹

In 1959 werd het Pan African Congress (PAC) opgericht. Deze organisatie stond voor 'Afrikanisme'. Dit is een pure vorm van Afrikaans nationalisme. Deze vorm van nationalisme verwierp het idee van Europese overheersing en het beeld dat zwarten minderwaardig zouden zijn. Zelfverzekerdheid tot stand brengen onder zwarten stond voorop.³⁰ Hieraan lag het idee ten grondslag, dat zwarte Afrikanen alleen bevrijd kunnen worden uit hun positie als ondergeschikten als ze dat volledig zelf zouden doen. Alleen door zichzelf te bevrijden van hun economische afhankelijkheid en Westerse opgelegde identiteit konden ze onafhankelijk en autonoom worden en zich gelijk voelen aan de blanken.³¹

---

²⁵ Ibid. 470.

²⁶ Ibid. 471.

²⁷ Ibid. 472.

²⁸ Fatton, *Black Consciousness in South Africa*, 3.

²⁹ Chazan, *Politics and Society*, 472.

³⁰ Fatton, *Black Consciousness in South Africa*, 5.

³¹ Fatton, *Black Consciousness in South Africa*, 4.

In 1960 riep het PAC op om te demonstreren tegen de *pass law* die de zwarten verbood om blank gebied te betreden tenzij in bezit van een *pass*. Op 21 maart 1960 gingen veel demonstranten in Sharpeville de straat op om hun ongenoegen te uiten over deze *passes*. Het resultaat van deze demonstratie was een slachtpartij waarbij de politie 69 ongewapende demonstranten doodschoot. Een jaar later werden zowel de PAC als de ANC verbannen uit Zuid-Afrika. Daarmee verdween de stem voor de zwarten in hun strijd voor gelijkheid.³²

Na de verbanning van de PAC en de ANC leek de oppositie van het apartheidsregime onzichtbaar. De organisaties, die in de nasleep van Sharpeville werden opgericht, overleefden niet lang. Immers, ook alle instellingen, die zich identificeerden met de verbannen organisaties, werden verboden. In de jaren '63-'64 begonnen zwarte Afrikanen, die toch een vorm van tegenstand wilden bieden, zich aan te sluiten bij het multiraciale National Union of South African Students (NUSAS). Dit was een uitgesproken antiapartheidsorganisatie, die zich het lot van de zwarte Afrikanen aantrok.³³

1.2 Stephen Biko, Frantz Fanon en de oprichting van de BCM

Ondanks dat zwarte Afrikanen zich konden aansluiten bij multiraciale organisaties om een tegengeluid te laten horen, groeide de ontevredenheid onder een aantal zwarte studenten. De belangrijkste criticus en lid van de NUSAS was geneeskunde student Stephen Biko. In de jaren '67 en '68 uitte hij zijn ongenoegen over het feit dat de blanken binnen NUSAS het woord voerden namens de zwarten en dat de zwarten als tweederangsburgers werden gezien binnen de organisatie.³⁴ Biko begon in 1968 samen met een aantal gelijkdenkende medestudenten, onder wie zijn vriend en medestudent Barney Pityana, steun te zoeken voor het idee om een organisatie op te richten die alleen uit zwarten bestond. Hij bezocht hiervoor in 1968 een conferentie van een andere multiraciale organisatie, de University Christian Movement (UCM). Bij deze conferentie vond hij veel steun voor zijn idee met als resultaat dat in 1969 de South African Students' Organisation (SASO) werd opgericht met Stephen Biko als voorzitter.³⁵

De studenten wisselden onderling veel verboden literatuur uit. Hierdoor kwamen Biko en de andere studenten in aanraking met onder andere *Negritude* schrijvers en het pan

---

³² Marx, *Lessons of Struggle*, 37.

³³ Gail M. Gerhart, *Black Power in South Africa. The Evolution of an Ideology* (Berkeley 1978) 257.

³⁴ Ibid. 259.

³⁵ Ibid. 261.

Afrikanisme. Een aantal belangrijke voorbeelden van deze schrijvers waren: nationalistisch denker en politieke leider Amilcar Cabral uit Guinee-Bissau, Stokeley Carmichaels en Charles Hamiltons boek *Black Power: The Politics of Liberation in America* en psychiater, filosoof en antikoloniale denker Frantz Fanon uit Martinique. Het waren vooral de werken van Fanon, *The Wretched of the Earth* en *Black Skin, White Masks* die een belangrijke invloed hadden op de vorming van de BC-ideologie³⁶

Frantz Fanon was zeer geïnteresseerd in het minderwaardigheidscomplex van zwarten, wat hij als direct gevolg van de kolonisatie beschouwde. Fanon merkte op dat zwarten blanken verheerlijkten en hen als rolmodel zagen. De filosoof constateerde dat de zwarte niet alleen fysiek, maar ook mentaal was gekoloniseerd. Volgens hem was het dus noodzaak om de zwarte mentaal te dekoloniseren en om de zwarte een positie te geven in de wereld gelijk aan de blanke. Deze visie noemde hij een ‘nieuw humanisme’.³⁷ Dit kon alleen door de zwarte het bewustzijn bij te brengen van dit minderwaardigheidscomplex en door de zwarte te laten zien, dat de zwarte cultuur iets is om trots op te zijn.³⁸

Biko liet zich door deze filosofie inspireren. Dat verklaart de aanpak van de BCM als oppositiebeweging: door zwarten bewust te maken van de waarde van de zwarte cultuur en van zichzelf, zou de zwarte mentaal kunnen dekoloniseren. De volgende stap zou zijn: het in opstand komen tegen het regime.³⁹

Om dit te kunnen bewerkstelligen, liet Biko zich inspireren door een andere filosoof: de Braziliaan Paulo Freire. Freire ontwikkelde een manier om mensen bewustwording bij te brengen. Dit zou tevens de werkwijze van de BCM worden. Er moesten situaties gecreëerd worden in de zwarte gemeenschap die de zwarten het vertrouwen in zichzelf en bewondering voor zwarten onderling gaf. Er werden daarom luisteronderzoeken gedaan op plekken, waar zwarten zich verzamelden.⁴⁰ Op deze manier kon er een beeld worden geschetst van wat er allemaal speelde binnen de zwarte gemeenschap.⁴¹ Vervolgens werden mensen ertoe aangezet om problemen die er speelden door zwarten zelf op te laten lossen. Daarnaast deden de studenten van de SASO gemeenschapswerk. Veel studenten binnen de SASO studeerden geneeskunde, waardoor veel projecten gericht waren op gezondheidszorg. Zo werd er in een

---

³⁶ Hill, *Biko's ghost*, 1 en 2.

³⁷ Ranuga, ‘Frantz Fanon’, 182.

³⁸ Ibid. 183.

³⁹ Clifton Crais en Thomas V. McClendon (red.), *The South Africa Reader. History, Culture, Politics*. The World Readers (London 2014) 361.

⁴⁰ Daniel R. Magaziner, *The Law and The Prophets. Black Consciousness in South Africa, 1968-1977* (Athens 2010) 129.

⁴¹ Ibid. 130.

klein dorp, Zinyoka, een speciale kliniek gebouwd voor alleen zwarten.⁴² Ook kwamen er programma's gericht op onderwijs. Al deze projecten vielen binnen de *Black Community Programmes*.⁴³

Naast de praktische hulp die werd gegeven aan de zwarte gemeenschap, was er in de BCM een belangrijke rol weggelegd voor de literatuur in het bewustwordingsproces van de zwarten. Literatuur kon namelijk op grote schaal verspreid worden of aan zalen vol mensen tegelijk worden voorgedragen.⁴⁴ Gedichten waren vooral geliefd als manier om de BC-ideologie te communiceren. Dit kwam omdat het verspreiden van BC-literatuur vaak niet werd toegestaan. Gedichten waren echter op meerdere manieren te interpreteren en het was voor blanke buitenstaanders zonder achtergrondinformatie daarom niet altijd duidelijk wat de boodschap van een gedicht was.⁴⁵

1.3 Conclusie

Het koloniale verleden is van grote invloed geweest op de manier waarop er door zwarten naar elkaar en naar zichzelf werd gekeken. De filosoof Frantz Fanon constateerde dat er sprake was van mentale kolonisatie. Om hiervan bevrijd te worden, moesten zwarten zich bewust worden van hun waarde als zwarten. Fanon streefde naar een wereld waarin iedereen gelijk was. Deze kijk op de wereld noemde hij een 'nieuw humanisme'. Stephen Biko, die door deze filosofie was beïnvloed richtte de BCM op, die bewustwording als doelstelling had. In het volgende hoofdstuk zullen de precieze raakvlakken tussen de filosofie van Fanon en de BC-ideologie van Stephen Biko geanalyseerd worden.

---

⁴² Leslie Hadfield, 'Biko, Black Consciousness, and The System eZinyoka: Oral History and Black Consciousness in Practice in a Rural Ciskei Village', *South African Historical Journal* (2010)1, 78-99 aldaar 80.

⁴³ Ibid. 82.

⁴⁴ Bofelo, 'The Influences and Representations', 194

⁴⁵ Megan Jones, 'The Train as Motif in Soweto Poetry', *The Journal of Commonwealth Literature* (2016) 1-22, aldaar 3.

Hoofdstuk 2: Frantz Fanons nieuwe humanisme in de BC- ideologie

Het nieuwe humanisme van Frantz Fanon was volgens de historiografie van de BCM een van de belangrijkste factoren binnen de BC-ideologie die de BCM in staat stelde om de zwarte gemeenschap in Zuid-Afrika te mobiliseren en in opstand te laten komen tegen een nieuwe wet die het gebruik van inheemse talen in het onderwijs verbood. Gezien het belang van Fanon's humanisme voor dit succes van de BCM midden jaren zeventig, zal het eerste deel van dit hoofdstuk bestaan uit een achtergrond en uiteenzetting van het nieuwe humanisme van Frantz Fanon. Hiermee zal deelvraag twee 'Wat was Frantz Fanon's 'nieuwe humanisme'?' beantwoord worden. In het tweede deel van dit hoofdstuk zal onderzocht worden op welke manier Fanon's humanisme terug te vinden is binnen de BC-ideologie van Stephen Biko. Daarmee wordt deelvraag drie beantwoord: 'Hoe is Fanons humanisme terug te zien in de BC-ideologie van Stephen Biko?'

2.1 Frantz Fanons nieuwe humanisme

Om de context voor het ontstaan van het idee voor een nieuw humanisme te begrijpen, is het belangrijk eerst in te gaan op het oude humanisme en de problemen die Fanon had met de definitie van het oude humanisme; ofwel het traditioneel West-Europees humanisme.

Het traditioneel West-Europees humanisme zag de West-Europese mens als een soeverein subject. De mens als soeverein subject mocht niet worden beperkt in haar 'zijn' door krachten van buitenaf, zoals door de kerk opgelegde regels.⁴⁶ Deze definitie van de West-Europese mens bood echter geen enkele ruimte voor de 'ander', de niet-West-Europese mens. 'De ander' werd hierdoor niet gezien als subject en de West-Europese mens kreeg de vrijbrief om te domineren over 'de ander' in de tijd van het kolonialisme.⁴⁷

De ontkenning van subjectiviteit van 'de ander' had grote gevolgen voor de manier waarop er door de West-Europese mens en 'de ander' naar elkaar gekeken werd en, ten gevolge daarvan, hoe zij zichzelf zagen.⁴⁸ In zijn boek *Black Skin, White Masks* haalde Fanon filosoof Georg Wilhelm Friedrich Hegel aan om het belang te onderstrepen van het erkend worden door de ander. Volgens Hegel is zelfbewustzijn niet aangeboren, maar is het

---

⁴⁶ Alessandrini, 'The Humanism Effect', 78.

⁴⁷ Lidan Lin, 'The Irony of Colonial Humanism: A Passage to India and the Politics of Post Humanism', *ARIEL: A Review of International English Literature* (1997)4, 133-153 aldaar 134.

⁴⁸ Frantz Fanon, *Black Skin, White Masks* (London 1968) 169.

verwerven van zelfbewustzijn afhankelijk van hoe anderen buiten jezelf jou zien en of ze jou erkennen als mens. Er is hier sprake van wederkerigheid, zo beargumenteerde Hegel, want om erkenning te krijgen moet je zelf de ander ook erkenning geven.⁴⁹

Wanneer de ene mens domineert over de ander, zoals in een meester-slaaf relatie, dan krijgt de slaaf niet de erkenning waar hij het diepst naar verlangt. Zolang hij die erkenning niet krijgt, kan hij ook de meester niet de erkenning geven die hij verlangt. Beiden hebben hierdoor een vervormd zelfbeeld, maar zijn zich hier niet van bewust. De meester is zich hier niet van bewust omdat hij ook erkenning krijgt van zijn gelijken en de slaaf weet niet dat zijn zelfbeeld vervormd is, omdat hij denkt te moeten zijn als de meester.⁵⁰

Fanon beschreef de afwijkende positie van de zwarte in Hegel's meester-slaaf relatie als volgt. Zo stelde hij dat, toen Hegel sprak over de meester-slaaf relatie, hij niet sprak over de 'blanke' meester - 'zwarte' slaaf relatie. De blanke meester verlangde volgens Fanon namelijk niet naar erkenning van de zwarte slaaf, omdat hij deze niet als 'de ander' zag. De blanke meester zag de zwarte slaaf helemaal niet. De zwarte was in zijn ogen geen mens, maar eigendom.⁵¹

Dit voorbeeld over de blanke meester en de zwarte slaaf illustreert het probleem van de zwarte in het zijn van 'de ander' in een koloniale context. Het koloniale systeem ontkent namelijk dat een zwarte 'een ander' is. Fanon stelde dat kolonialisme hele groepen mensen buiten de 'zelf-ander' tegenstelling plaatste.⁵² Dit houdt in dat de 'zelf' en de 'ander' en de wederkerige erkenning daarbij, alleen gold voor blanken onderling. Op interraciaal niveau en tussen niet-blanken onderling was er geen sprake van een 'zelf' en een 'ander'.⁵³ De relatie tussen de blanke en de niet-blanke moest dus worden beschreven als een relatie tussen de 'niet-zelf' en de 'niet-ander'. Fanon noemde dit de "zone of non-being".⁵⁴ Hiermee wordt bedoeld dat de niet-blanke, die werd geobjectiveerd, geen relatie, die gebaseerd was op wederzijdse ethische waarden, kon hebben met de blanke. Integendeel, omdat de waarden en normen die golden in een relatie tussen een 'zelf' en een 'ander' niet van toepassing waren op geobjectiveerde niet-blanken, mocht de blanke moreel gezien alles met de niet-blanke doen wat hij wilde. Dit is één van de redenen waarom het gebruik van excessief geweld tegen

---

⁴⁹ Ibid.

⁵⁰ Ibid.

⁵¹ Melanie Johnson-Debaufre, Catherine Keller en Elias Ortega Aponte, *Common Goods. Economy, Ecology, and Political Theology* (New York 2015) 256.

⁵² Lewis R. Gordon, *An Introduction to Africana Philosophy* (Cambridge 2008) 87 en 88.

⁵³ George Yancy, *Philosophy in Multiple Voices* (Maryland 2007) 155.

⁵⁴ Frantz Fanon, *Black Skin, White Masks*, 2.

bepaalde groepen en de wil te domineren over bepaalde groepen vereisen dat die groepen buiten de zelf-ander tegenstelling worden geplaatst.⁵⁵

Het 'oude' humanisme vormde dus een kader waarbinnen geen wederkerige erkenning plaats kon vinden tussen de kolonisator en de zwarte gekoloniseerde; het ontmenselijkte de zwarte gekoloniseerde.⁵⁶ De zwarte gekoloniseerde verlangde echter zo erg naar erkenning door de kolonisator, dat die de kolonisator als norm van menselijkheid zag. Als gevolg hiervan wilde hij zich die norm aanmeten, in de hoop op die manier wél erkenning te krijgen. De zwarte gekoloniseerde wilde zijn als een blanke. Het tegendeel was echter waar volgens Fanon, want de gekoloniseerde zou nog steeds niet de erkenning krijgen voor wie hij werkelijk is, maar voor wie hij denkt dat hij moet zijn.⁵⁷

Ten grondslag aan het nieuwe humanisme van Fanon ligt het idee dat iedereen een soeverein subject is. Sociale gelijkheid is waar Fanon naar streefde. Om deze sociale gelijkheid te bereiken moet er eerst een route afgelegd worden die bestaat uit drie elementen.

Ten eerste moeten zwarten zelf strijden voor hun vrijheid en zich niet afhankelijk opstellen ten aanzien van blanken. Ten tweede moeten zwarten geen erkenning zoeken bij blanken, maar bij zwarten onderling. Op die manier vindt, net als bij blanken onderling, wederkerige erkenning plaats en zien ze zichzelf voor wie ze echt zijn, in plaats van dat ze zich zien als iemand die ze denken dat ze moeten zijn. Ten derde moet er bewondering en trots komen voor de zwarte cultuur. Dan kan de zwarte cultuur als een bindende factor dienen om meer eenheid te scheppen binnen de zwarte gemeenschap. Dit zou kunnen leiden tot meer politieke macht om het koloniale systeem te bestrijden.⁵⁸

Deze drie elementen brengen de zwarten naar een niveau van bewustzijn, waarin ze in staat zijn te vechten voor hun vrijheid, omdat ze inzien dat ze daar als soevereine subjecten recht op hebben. De strijd die dan volgt, heeft als doel een sociale transformatie, waarbij ook de blanken de zwarten zullen zien als volwaardige mensen. Dan is het nieuwe humanisme van Fanon bereikt.⁵⁹

---

⁵⁵ Lewis R. Gordon en Jane Anna Gordon, *Not only the Master's Tools. African American Studies in Theory and Practice* (New York 2006) 12.

⁵⁶ Alessandrini, 'The Humanism Effect', 78.

⁵⁷ Johnson-Debaufre, Keller en Ortega Aponte, *Common Goods*, 256.

⁵⁸ GVFJ. "Why Frantz Fanon Matters for Today's Struggles Part 2 of 2". [April 2016]. YouTube video, 13'30"-14'12". <https://www.youtube.com/watch?v=myUceDmaz6Q>.

⁵⁹ GVFJ. "Why Frantz Fanon Matters for Today's Struggles Part 2 of 2". [April 2016]. YouTube video, 6'30". <https://www.youtube.com/watch?v=myUceDmaz6Q>.

2.2 Frantz Fanons nieuwe humanisme in Stephen Biko's BC-Ideologie

In het eerste deel van dit hoofdstuk bleek dat de strijd van de zwarte om tot een nieuw bewustzijn te komen de voorwaarde vormde voor het nieuwe humanisme van Frantz Fanon. Om te onderzoeken waar dit nieuwe humanisme terug te vinden is in de BC ideologie, zal ik nagaan of de drie eerdergenoemde elementen die belangrijk zijn in deze strijd terug te vinden zijn in de BC ideologie.

In 1971 gaf Stephen Biko de definitie van BC tijdens een leiderschapstraining van de SASO: 'BC is in essence the realisation by the black man of the need to rally together with his brothers around the cause of their operation – the blackness of their skin'.⁶⁰ Dit eerste deel van de definitie van BC komt overeen met het tweede element dat Fanon noemde, namelijk dat zwarten erkenning moesten zoeken bij andere zwarten. 'We are oppressed not as individuals, not as Zulus, Xhosas, Vendas or Indians. We are oppressed because we are black. We must use that very concept to unite ourselves and to respond as a cohesive Group.'⁶¹ De zwarte realiseerde zich dat zijn huidskleur en de onderdrukking als gevolg van die huidskleur hem verbond aan andere zwarten. Dit zette hem aan zich te verenigen met andere zwarten.

Biko vervolgde: '[...] and to operate as a group in order to rid themselves of the shackles that bind them to perpetual servitude.'⁶² Hiermee doelde Biko op het eerste en een van de belangrijkste elementen, namelijk dat zwarten alleen geestelijke vrijheid kunnen verkrijgen als ze zelf als zwarten – zonder blanken – voor die vrijheid gestreden hebben. Op dit element in de BC-ideologie kreeg de BCM veel kritiek, omdat ze welwillende liberale blanken buitensloten. In het artikel *The Quest for a True Humanity* ging Biko dieper in op het belang van dit element in de BC-ideologie. Zo schreef hij dat apartheid als een geïstitutioniseerd racistisch systeem als these aan de ene kant slechts kon worden bevochten door een antithese aan de andere kant die bestond uit een sterke solidariteit tussen zwarten, tegen wie het racisme in het apartheidssysteem gericht was. Alleen met deze these en antithese was er kans op een synthese die het evenwicht in de door blanken gedomineerde maatschappij kon herstellen. En, zo stelde Biko, alleen zo kon er ware menselijkheid bereikt worden.⁶³

---

⁶⁰ Stephen Biko, 'The Definition of Black Consciousness', in: *I Write What I Like* (United Kingdom 1987) 48-53, aldaar 49.

⁶¹ Stephen Biko, 'The Quest for a True Humanity', in: *I Write What I Like* (United Kingdom 1987) 87-98, aldaar 97.

⁶² Biko, 'The Definition', 49.

⁶³ Biko, 'The Quest for a True Humanity', 90.

It is a manifestation of a new realization that by seeking to run away from themselves and to emulate the white man, blacks are insulting the intelligence of whoever created them black. BC therefore, takes cognizance of the deliberateness of God's plan in creating people black. It seeks to infuse the black community with a new-found pride in themselves, their efforts, their value systems, their culture, their religion and their outlook to life.⁶⁴

Dit fragment uit de definitie van de BC ideologie toont heel duidelijk de nadruk die Biko wilde leggen op sociaal-cultureel erfgoed van de Afrikaanse cultuur. Stephen Biko riep de mensen op om trots te zijn op hun afkomst en somt in het artikel *Some African Concepts*, dat hij in 1971 schreef, alle positieve aspecten op uit de Afrikaanse cultuur. Zo schreef hij dat de op de mens gerichte maatschappij in de Afrikaanse cultuur uniek was en dat zwarten er trots op moesten zijn dat zij deel waren van een cultuur die de mens en 'menschelijkheid' hoog in het vaandel droeg. Wat Stephen Biko hier ook doet is de volgens blanken barbaarse aspecten van de Afrikaanse cultuur op zo een manier belichten dat ze worden gezien als sociaal geavanceerd.⁶⁵

Een ander cultureel aspect dat Biko hier roemde, waren de kleine gemeenschappen waaruit de Afrikaanse maatschappij bestond. De kleine gemeenschappen maakten de op de mens gerichte maatschappij mogelijk. Binnen deze gemeenschappen was geen plaats voor privébezit, iets wat door de kapitalistische blanken als vooruitgang werd beschouwd. Biko onderstreepte hier juist het belang van gemeenschappelijk bezit. Zo beargumenteerde hij dat het concept 'armoede' in zwarte Afrikaanse samenlevingen niet bestond, omdat in het geval van schaarste dit de gehele gemeenschap zou treffen. Er was geen individu met wie te vergelijken was wie er arm was en wie rijk.⁶⁶ Het roemen en bewonderen van de zwarte cultuur komt overeen met het derde element van Fanon.

2.3 Conclusie

Alle drie de elementen van Fanons nieuwe humanisme zijn aanwezig in de BC-ideologie. Vooral de trots op de zwarte cultuur kwam in de BC-ideologie naar boven. Biko sprak met bewondering over 'menschelijkheid', iets wat de zwarte cultuur hoog in het vaandel heeft staan. Biko bewonderde de zwarte cultuur hierom en ging zelfs een stap verder. Hij liet blijken dat

---

⁶⁴ Biko, 'The Definition', 49.

⁶⁵ Biko, 'Some African Cultural Concepts', in: *I Write What I like* (United Kingdom 1987) 40-47, aldaar 41 en 42.

⁶⁶ Ibid.

hij 'menschelijkheid' belangrijker vond voor beschaving dan materialistische voorspoed. Hij stelt de zwarte cultuur boven de blanke, kapitalistische cultuur.

Biko zag het culturele verleden als een bron, waarop zwarten een beroep konden doen om de zwarte identiteit te accepteren als iets positiefs. In het volgende hoofdstuk zal worden onderzocht op welke manier de elementen van Fanon zijn gerepresenteerd in de BC-gedichten van Serote en Mtshali.

Hoofdstuk 3: Gedichtenanalyse

In dit hoofdstuk zullen eerst twee gedichten van Mongane Wally Serote en vervolgens twee gedichten van Oswald Mtshali worden onderzocht op de aanwezigheid van de drie elementen van Fanon's humanisme, zoals besproken in hoofdstuk 2.1. Bovendien zal worden gekeken of de gedichten de twee belangrijkste elementen van een protestgedicht bevatten, zoals omschreven door Mbulelo Mzamame. Hierbij wordt gekeken of de gedichten gericht zijn aan blanken alsmede of de gedichten vragen om een oplossing voor een probleem, dat niet om een verandering van het apartheidssysteem vraagt.

Voordat de gedichten geanalyseerd worden, zal eerst een korte beschrijving worden gegeven van wie de dichters waren en wat hun rol was in de BCM.

3.1.1 Mongane Wally Serote

Mongane Wally Serote werd in 1944 geboren in Sophiatown, maar groeide op in Alexandra, één van de meest problematische townships in Zuid-Afrika.⁶⁷ Hij was één van de invloedrijkste dichters en politieke activisten binnen de BCM. Serote zag zwarte kunst als de sleutel tot de bevrijding van de zwarten.⁶⁸ In een interview uit 1981 met het Zuid-Afrikaanse literaire tijdschrift *Staffrider* zei Serote dat er geen twijfel bestaat dat zijn kunst sterk is beïnvloed door de BCM.⁶⁹ Zijn voornaamste dichtbundels *Yakhal'inkomo* uit 1972 en *Tsetlo* uit 1974 bevatten gedichten gericht aan de zwarte lezer om deze strijdbaar te maken. De dichter riep zijn lezers op gezamenlijk tegenstand te bieden aan het apartheidsregime.⁷⁰ Twee van de voornaamste thema's die in zijn gedichten terug te vinden zijn, zijn identiteit en vrijheid.⁷¹

3.1.2 Analyse van de gedichten **THE ACTUAL DIALOGUE** en **The Cry of the Cattle at the Slaughterhouse**

In het gedicht *The Actual Dialogue* staat de verhouding tussen zwarten en blanken centraal. Het woord 'baas', waarmee een blanke man werd aangesproken, had ten tijde van de apartheid een ideologische lading. Het woord communiceerde namelijk de dominante rol van

---

⁶⁷ Hill, *Biko's Ghost*, 28.

⁶⁸ John Pepper, *Art and the End of Apartheid* (Minneapolis 2009) 51.

⁶⁹ Hill, *Biko's Ghost*, 130.

⁷⁰ Ibid. 28.

⁷¹ Joseph Wilson, 'A Thirst Quenched by Freedom. Aspects of the Transcendent in Contemporary Black South African Poetry' (versie 1994), <http://www.theway.org.uk/back/s081Wilson.pdf> (15 juli 2016).

de blanke in relatie tot de zwarte.⁷² In *The Actual Dialogue*⁷³, die hieronder in zijn geheel wordt weergegeven, is die lading er volgens de Zuid-Afrikaanse taalkundige Mashudu Mistige niet meer:

‘Do not fear, Baas.
It’s just that I appeared
And our faces met
In this black night that’s like me.
Do not fear-
We will always meet
When you do not expect me.
I will appear
In the night that’s black like me.
Do not fear-
Blame your heart
When you fear me-
I will blame my mind
When I fear you
In the night that’s black like me.
Do not fear, Baas,
My heart is vast as the sea
And your mind as the earth.
It’s awright Baas,
Do not fear.’

---

⁷² Mashudu C. Mashige, ‘Cultural Identity and Difference in South African Poetry: An Analyses of Selected Black Consciousness Poems By Mongane Serote and James Matthews’ (versie 3 maart 2015), https://www.researchgate.net/publication/263918652_Cultural_identity_and_difference_in_South_African_poetry_An_analysis_of_selected_Black_Consciousness_poems_by_Mongane_Serote_and_James_Matthews (15 juli 2016).

⁷³ Derek Attridge, *The Singularity of Literature* (Londen 2004) 111-112.

De zwarte is in dit gedicht juist de dominante gesprekspartner en hij gedraagt zich niet ondergeschikt. Volgens Mashige is dit te zien aan de manier waarop de zwarte de blanke aanspreekt. De zwarte zegt herhaaldelijk tegen de blanke ‘Do not fear’. Dit impliceert dat de zwarte in dit gedicht zelf niet bang is en dat hij juist de blanke gerust wil stellen. In het apartheidsregime is de blanke in zijn relatie met een zwarte dominant en de zwarte vreest de blanke juist. In dit gedicht zijn de rollen omgedraaid en stelt de zwarte de blanke steeds gerust met ‘Do not fear’. Serote illustreert hiermee een psychologische bevrijding van de zwarte. De zwarte is psychisch bevrijd van zijn positie als ondergeschikte.⁷⁴

In dit gedicht wordt duidelijk dat de zwarte is bevrijd van het idee dat hij als ondergeschikte moet vrezen voor de blanke. De zwarte denkt nu, zoals Mashige interpreteerde, als een vrij man. Serote duidde in dit gedicht ook op het vermogen van de BC-ideologie om de psyche van de blanke te bevrijden, zo stelt Mashige. De blanke voelt zich in relatie tot de zwarte superieur. In dit gedicht wordt die macht echter ondermijnd door de zwarte het gesprek te laten domineren en door het woord ‘baas’ niet te gebruiken als een manier om de superioriteit van de blanke mee aan te duiden.⁷⁵ Dit gedicht roept dus zowel de blanke als de zwarte op om een nieuwe rol ten opzichte van elkaar in te nemen, namelijk de rol van gelijken.

In zekere zin is dit gedicht een protest tegen de manier waarop blanken en zwarten zich tot elkaar verhouden. Ook wordt de blanke direct aangesproken. Er wordt echter niet gevraagd om een korte termijn oplossing, maar er wordt getracht een bewustwordingsproces op gang te brengen, die een verandering van het sociale systeem teweeg moet brengen. Het gedicht wil blanken en zwarten bewustmaken van hun positie als gelijken.

Hierin zijn raakvlakken met het tweede element van Fanons humanisme waar te nemen. Zo duidt de psychologische bevrijding van de zwarte in dit gedicht erop, dat de zwarte zich bewust is geworden van zijn ware identiteit. Hij ziet in dat hij als zwarte gelijk is aan de blanke. De zwarte voelt zich dus niet meer afhankelijk van de blanke om als mens erkend te worden. De zwarte in dit gedicht is al een stap dichterbij de sociale gelijkheid, wat Fanons humanisme uiteindelijk als doel heeft.

---

⁷⁴ Mashudu C. Mashige, ‘Cultural Identity and Difference in South African Poetry: An Analyses of Selected Black Consciousness Poems By Mongane Serote and James Matthews’ (versie 3 maart 2015), https://www.researchgate.net/publication/263918652_Cultural_identity_and_difference_in_South_African_poetry_An_analysis_of_selected_Black_Consciousness_poems_by_Mongane_Serote_and_James_Matthews (15 juli 2016).

⁷⁵ Ibid.

In het tweede gedicht, *The Cry of the Cattle at the Slaughterhouse*,⁷⁶ wilde Serote zijn publiek bewust maken van de gevolgen van de slachtoffermentaliteit onder de zwarte bevolking.⁷⁷

Dumile, the sculptor, told me that once in the country he saw a
cow being killed. In the kraal cattle were looking on. They were
crying for their like, dying at the hands of human beings.

Net als het vee in de kraal moesten de zwarten elke dag de verschrikkingen van het apartheidsregime ondergaan, maar ze ondernamen geen poging om hun situatie te veranderen.⁷⁸ Serote vervolgde:

Yakhal'inkomo. Dumile held the left side of his chest and said that is
where the cry of the cattle hit him ... Yakhal'inkomo. The cattle
raged and fought, they became a terror to themselves; the twisted
poles of the kraal rattled and shook.⁷⁹

In de laatste zin schreef Serote hoe het vee zich tegen elkaar keert. Dit reflecteerde de situatie van de zwarten. Ook zij keerden zich tegen elkaar. Fanon schreef hierover in zijn boek *The Wretched of the Earth* dat de onderdrukking van een volk leidt tot zelfdestructie van het onderdrukte volk. Hij schreef het volgende: 'The native's muscular tension finds outlet regularly in bloodthirsty explosions -in tribal warfare, in feuds between septs and in quarrels between individuals'.⁸⁰

Volgens Mashige wilde Serote met dit gedicht alle Zuid-Afrikanen -blank en zwart- bewustmaken van en waarschuwen voor deze destructieve gevolgen van de sociale ongelijkheid in het apartheidsregime. Er moest worden gestreefd naar het vormen van een gemengde maar gelijkwaardige samenleving.⁸¹

---

⁷⁶David Attwell, *Rewriting Modernity: Studies in Black South African Literary History* (Athens 2005) 146.

⁷⁷ Ibid.

⁷⁸ Mashudu C. Mashige, 'Cultural Identity and Difference in South African Poetry: An Analyses of Selected Black Consciousness Poems By Mongane Serote and James Matthews' (versie 3 maart 2015), https://www.researchgate.net/publication/263918652_Cultural_identity_and_difference_in_South_African_poetry_An_analysis_of_selected_Black_Consciousness_poems_by_Mongane_Serote_and_James_Matthews (15 juli 2016).

⁷⁹ Attwell, *Rewriting Modernity*, 146.

⁸⁰ Fanon, *The Wretched of the Earth*, 54.

⁸¹ Mashudu C. Mashige, 'Cultural Identity and Difference in South African Poetry: An Analyses of Selected Black Consciousness Poems By Mongane Serote and James Matthews' (versie 3 maart 2015), https://www.researchgate.net/publication/263918652_Cultural_identity_and_difference_in_South_African_poetry_An_analysis_of_selected_Black_Consciousness_poems_by_Mongane_Serote_and_James_Matthews

De samenleving waar Serote naar streefde in dit gedicht komt overeen met de samenleving die Fanons humanisme als doel heeft: een samenleving op basis van gelijke rechten voor blanken en zwarten. Dit gedicht is in zekere zin een protest tegen de ongelijkheid in de samenleving en de gevolgen daarvan op de zwarte gemeenschap. De oplossing voor dit sociale probleem ligt echter op systeemniveau en dit vraagt om een lange termijn oplossing. De rol van dit gedicht is dus het bewustmaken van de lezer van de noodzaak de samenleving te veranderen.

3.2.1 Mbuyiseni Oswald Mtshali

Oswald Mtshali werd in 1940 geboren in Vryheid, een dorp in de provincie Kwazoele-Natal in Zululand in Zuid-Afrika. Het dorp is bekend om de vele kolenmijnen die daar gevestigd zijn. Mtshali begon met schrijven nadat hij vijf maanden onschuldig gevangen had gezeten op verdenking van diefstal. In 1971 bracht hij zijn eerste dichtbundel, *Sounds of a Cowhide Drum*, uit. Dit wordt gezien als één van de belangrijkste zwarte literaire werken uit Zuid-Afrika.⁸² Mtshali bracht in zijn gedichten de ervaringen van zwarten in het apartheidsregime tot uitdrukking.⁸³

Hij gebruikte zijn gedichten om de uitzichtloze en onrechtvaardige levensomstandigheden van de zwarte gemeenschap te verwoorden.⁸⁴ Het doel van zijn gedichten was dat zwarten zich erin konden herkennen. Mtshali vond dat alleen zwarten konden weten hoe het voelde om zwart te zijn in de apartheid. Om die reden vond hij dat het zijn plicht was, als zwarte dichter, om namens de zwarten zijn ongenoegen te uiten over de onrechtvaardigheid van het apartheidsregime. Door dit ongenoegen te uiten, zo zei Mtshali zelf, sprak hij eigenlijk een verlangen naar vrijheid uit.⁸⁵

Mtshali gebruikte zijn gedichten niet alleen om een beeld te schetsen van de barre levensomstandigheden van de zwarten. Hij gebruikte het ook als platform om de zwarte Afrikaanse cultuur in tentoon te stellen. In 1976 schreef hij: 'Where ever I go, I try to collect the debris of my shattered culture and try to immortalize it in my poetry'. Hij sprak niet alleen

---

[y An analysis of selected Black Consciousness poems by Mongane Serote and James Matthews](#) (15 juli 2016).

⁸² Cecil Abrahams, 'Oswald Mbuyiseni Mtshali, South African Poet: A Bibliography', *Research in African Literatures* (1976) 7, 120-123, aldaar 120 en 121.

⁸³ Mbuyiseni Oswald Mtshali, 'Black Poetry in South Africa. Its Origin and Dimension', *The Iowa Review* (1976) 7, 199-205, aldaar 200.

⁸⁴ Ibid.

⁸⁵ Ibid. 203.

zijn bewondering uit voor de zwarte Afrikaanse cultuur in het verleden, maar hij zag dit verleden ook als voorbeeld voor de toekomst.⁸⁶

3.2.2 Analyse van de gedichten *Sounds of a Cowhide drum* en *A Roadgang's Cry*

In het gedicht *Sounds of a Cowhide Drum*⁸⁷ probeerde Mtshali zowel de blanken als de zwarten wakker te schudden⁸⁸:

Boom! Boom! Boom!

I am the drum on your dormant soul,

Het gedicht begint met het geluid van een drum, zoals hierboven in de eerste regel staat weergegeven. Dit geluid komt gedurende het hele gedicht terug. Mtshali gebruikte de drum in dit gedicht als een symbool voor zijn dringende boodschap: de mensen in Zuid-Afrika, zwart en blank, moesten wakker geschud worden.⁸⁹ In de tweede regel refereerde Mtshali namelijk naar de slapende ziel van de lezer. De dichter wilde dat blanken niet meer weg zouden kijken, maar acht zouden slaan op de onrechtvaardigheid, die de zwarten werd aangedaan.⁹⁰ Tegelijkertijd was de drum bedoeld om de zwarten op de been te krijgen en ze aan te moedigen te strijden tegen het apartheidssysteem.⁹¹

Het aanmoedigen van de zwarten om ten strijde te trekken, doet Mtshali door de zwarten te herinneren aan hun culturele verleden van de tijd waarin ze nog niet gekoloniseerd waren. Dit is te lezen in de volgende strofe:

Let me tell you of your precious heritage,
of your glorious past trampled by the conqueror,
destroyed by the eager of a missionary.

---

⁸⁶ Abrahams, 'Oswald Mbuyiseni Mtshali', 121.

⁸⁷ Bernth Lindfors, *Long Drums and Canons. Teaching and Researching African Literatures* (Trenton 1995) 4.

⁸⁸ Mbuyiseni Oswald Mtshali, 'The Light of the Poetic Spirit' (versie 1 januari 2008), <http://www.sgiquarterly.org/feature2008Jan-6.html> (27 juli 2016).

⁸⁹ Ibid.

⁹⁰ Ibid.

⁹¹ Ibid.

Mtshali gaat in de volgende twee strofes dieper in op de waardevolle erfenis, waar hij in bovenstaande strofe over sprak:

O! Hear me, Child!
in the Zulu dance
shaking their hearts into a frenzy.

O! Hear me, Child!
in the night vigils of black Zionists
lifting their spirits into ecstasy.

De culturele erfenis, die Mtshali in zijn gedicht heel specifiek benoemde, was de Zoeloedans. Deze dans –een strijddans- was van grote betekenis voor de identiteitsvorming van de Zoeloes.⁹² In de negentiende eeuw, toen de Britten steeds meer zeggenschap kregen in Zuid-Afrika, werd het verboden deze dans uit te voeren, omdat de Britten zich in hun autoriteit bedreigd voelden.⁹³

Door juist deze verboden dans te noemen in zijn gedicht riep Mtshali de zwarten op in opstand te komen tegen de regels die door de kolonisator waren opgelegd. De Zoeloedans was als een symbool voor het ondermijnen van de macht van de kolonisator. Tevens riep de dichter de zwarten op te strijden voor hun land. Dit deed hij door enerzijds te verwijzen naar een strijddans, maar ook door naar de zwarten te verwijzen als zwarte Zionisten. Zionisten zijn volgens het Van Dale woordenboek een ‘bepaalde Joodse groepering, die ernaar streeft om een eigen staat te stichten en te behouden’.⁹⁴ Door naar de zwarten te verwijzen als Zionisten, impliceerde Mtshali dus dat de zwarten niet als ondergeschikten moesten leven in hun eigen land, maar dat ze weer de baas moesten worden.

In dit gedicht zijn twee elementen van Fanon duidelijk aanwezig, namelijk de strijd die de zwarten moeten voeren om vrij te worden en de bewondering voor het culturele verleden van de zwarten. Mtshali was helder over zijn boodschap in zijn gedicht. Hij wilde de zwarte bewust maken van de waarde van de zwarte cultuur en hij riep de zwarten op te strijden voor

---

⁹² Tara Firenzi, ‘The Changing Functions of Traditional Dance in Zulu Society. 1830-Present’, *The International Journal of African Historical Studies* 45 (2012) 3, 403-425, aldaar 409.

⁹³ Ibid. 410.

⁹⁴ *Vandale.nl*, s.v., ”zionisme,” geraadpleegd 10 augustus, 2016, <http://www.vandale.nl/gratis-woordenboek/betekenis/nederlands/zionisme>.

verandering. Mtshali heeft dit gedicht gericht aan zowel zwarten als blanken. De dichter vroeg met het geluid van een drum de aandacht van de blanken. Deze moesten volgens de dichter hun ogen openen voor de situatie van de zwarten. Dit komt overeen met de beschrijving van een protestgedicht. Toch wijst de inhoud van het gedicht erop dat het doel van het gedicht bewustmaken is. De zwarten en de blanken moesten zich ervan bewust worden, dat er gestreden moest worden tegen de apartheid. De dichter riep dus op tot een verandering van het systeem.

Ook in het gedicht *A Roadgang's Cry*⁹⁵ moedigde Mtshali de zwarten aan hun situatie niet langer te tolereren. Mtshali begon dit gedicht echter door een beschrijving te geven van het alledaagse leven, zoals in de volgende verzen staat beschreven:

Pneumatic drills

Roar like guns in a battle field

As they tear the street.

Puffing machines swallow the red soil
and spit it out like a tuberculotic's sputum.

Business-bent brokers hurry past;

Woman shoppers shamble tiredly, shoeing their children;

Stragglers stop to stare

As the ruddy faced foreman watches men

Lifting a sewerage pipe into a trench.

De eerste twee strofes beschrijven volgens taalkundige Mbulelo Mzamame de bedrijvigheid van de zwarte mijnwerkers, terwijl de laatste strofe een beeld schept van de manier waarop blanken hun eigen weg gaan.⁹⁶ Er zijn twee redenen waarom Mtshali hier zou kunnen verwijzen naar mijnwerkers. Ten eerste schreef Mtshali over zijn eigen ervaringen en de dingen die hij zag. Hij groeide op in een dorp, waar de meeste mensen in de mijnen werkten.

---

⁹⁵ Mbuyiseni Oswald Mtshali *Sounds of a Cowhide Drum* (Pretoria 2012) 30.

⁹⁶ Mbulelo Vizikhungo Mzamame, 'Literature and Politics among Blacks in South Africa', <http://pdfproc.lib.msu.edu/?file=/DMC/African%20Journals/pdfs/PULA/pula001002/pula001002007.pdf> (1 augustus 2016).

Dit gedicht zou het straatbeeld geweest kunnen zijn, dat hij heeft waargenomen. Ten tweede werden zwarten uitgebuit om in de mijnen te werken. Het was verboden voor hen om vruchtbare grond te bezitten, omdat ze met hun gewassen zouden kunnen concurreren met blanke boeren. Om rond te kunnen komen, waren ze dus gedwongen om als goedkope kracht voor de blanken in de mijnen te gaan werken.⁹⁷ Door naar mijnwerkers te refereren in zijn gedicht, zou Mtshali de uitbuiting van de zwarte door de apartheid hebben kunnen willen illustreren.

Volgens Mzamame doen deze eerste drie strofes de lezer geloven dat de zwarten en de blanken zich bij de situatie hadden neergelegd.⁹⁸ De derde strofe toont echter aan dat er een toenemende ontevredenheid heerst onder zwarten:

It starts
as a murmur
from one mouth to another
in a rhythm of ribaldry
that rises to a crescendo,
“Abelungu ngo’dam- Whites are damned
Basibiza ngoJim- They cal us Jim.”

Er heerste een golf van ontevredenheid die klein begon, maar langzaam toenam. De werkers in het gedicht wilden dat er een einde kwam aan hun uitbuiting. De boodschap die het gedicht uitdraagt, is dat er sprake was van een toenemend politiek bewustzijn onder zwarten. De wil om zich tegen het regime te verzetten werd steeds groter. Het doel van Mtshali, volgens Mzamame, was dan ook om de zwarte lezer op te stoken en te mobiliseren om het blanke apartheidssysteem omver te kunnen werpen.⁹⁹

De toon van dit laatste gedicht was strijdvaardig. Het willen mobiliseren van de zwarte gemeenschap om samen ten strijde te trekken tegen het apartheidssysteem komt overeen met het eerste element van Fanon. De blanke werd in dit gedicht niet aangesproken, maar werd in

---

⁹⁷ Chazan, *Politics and Society*, 469.

⁹⁸ Mbulelo Vizikhungo Mzamame, ‘Literature and Politics among Blacks in South Africa’, <http://pdfproc.lib.msu.edu/?file=/DMC/African%20Journals/pdfs/PULA/pula001002/pula001002007.pdf> (1 augustus 2016).

⁹⁹ *Ibid.* 134.

de laatste paar regels vervloekt. Mtshali vroeg hier geen aandacht van de blanken. Het voornaamste doel is het politiek bewustmaken en opruien van de zwarten met als doel een einde te maken aan de apartheid. Dit gedicht is daarom geen protestgedicht.

3.3 Conclusie

In de geanalyseerde gedichten van Serote en Mtshali zijn zowel de elementen van Fanon als de elementen van protestgedichten terug te vinden. Toch zijn de elementen van Fanon van doorslaggevende aard. De aanwezigheid van de elementen van Fanon duiden namelijk op het willen omverwerpen van het apartheidsregime en het bijbrengen van bewustzijn onder de zwarte lezers. Dit bewustwordingsproces en de strijd die gestreden moest worden, waren van groot belang alsook een voorwaarde voor de sociale gelijkheid waar Fanon op uit was met zijn nieuwe humanisme. Hoewel er een aantal gedichten waren, die ook gericht waren aan blanken, was dit niet voldoende om de gedichten als protestgedichten te kwalificeren. De manier waarop de dichters zich tot de blanken richtten, was niet om het lot van de zwarten in de handen van welwillende blanken te leggen, maar om ook de blanken bewust te maken van de situatie van de zwarten.

Conclusie

De aanleiding voor dit onderzoek was een artikel van John Alan en Lou Turner, waarin zij stelden, dat Fanons nieuwe humanisme een cruciale rol heeft gespeeld bij de bewustwording van de zwarte gemeenschap. Dit zou geleid hebben tot de opstand en later tot de rellen in Soweto. Dit rechtvaardigde de veronderstelling, dat Fanons humanisme een belangrijk deel moet zijn geweest van de BC-ideologie en tevens dat deze ideologie breed gedeeld moest zijn om honderden mensen op de been te kunnen brengen. In de inleiding en in hoofdstuk één werd vastgesteld, dat gedichten de belangrijkste media vormden in de jaren zeventig om de BC-ideologie te communiceren naar een breed publiek.

Wat er echter ook werd vastgesteld, was, dat onderzoekers het niet eens waren over de werkelijke functie van de gedichten van een aantal prominente BC dichters, onder wie Serote en Mtshali. Enerzijds werd er lange tijd gesteld, dat deze dichters protestgedichten schreven. Anderzijds waren er schrijvers, die deze gedichten niet zagen als protesten gericht aan blanken, maar als een manier om de zwarte bewust te maken van zijn waarde als zwarte. Protestgedichten, zoals in dit onderzoek omschreven, gaan in tegen de essentie van de filosofie van Fanon. Het was daarom interessant om te onderzoeken in hoeverre de elementen van het nieuwe humanisme van Fanon in de BC-gedichten van Serote en Mtshali in 1971 en 1972 in Zuid-Afrika erop duiden, dat deze gedichten niet gekwalificeerd kunnen worden als protestgedichten.

De gedichten zouden de dragers zijn van de BC-ideologie. Daarom was het van belang eerst te analyseren in hoeverre de elementen van Fanons humanisme terug te vinden waren in de BC-ideologie. Hieruit bleek, dat de elementen van Fanon aanwezig waren in de door Biko vormgegeven BC-ideologie. Vooral de trots op de eigen zwarte cultuur werd door de BC-ideologie uitgedragen. Vervolgens werd er onderzocht op welke manier de elementen van Fanons humanisme werden gerepresenteerd in de gedichten van Serote en Mtshali. Hieruit bleek, dat deze elementen zo werden omschreven, dat kan worden opgemaakt, dat het hier geen protestgedichten betrof. Fanons humanisme dwong een verandering op systeemniveau af. Dit betekent dat het doel van Fanons elementen in een gedicht was, om die mensen aan te spreken die deze verandering teweeg zouden kunnen brengen. Een protestgedicht streeft ernaar dat blanken een bepaalde verandering teweeg brengen, waar de zwarten baat bij hebben. Daarom zijn protestgedichten aan blanken gericht.

Ook een aantal van de in dit onderzoek geanalyseerde gedichten met de elementen van het humanisme van Fanon zijn gericht aan blanken. Toch betrof het hier geen

protestgedichten. Er werd de blanken namelijk niet gevraagd om namens de zwarte een in het gedicht aangekaard probleem op te lossen. Er werd een poging gedaan om de blanke ook bewust te maken van de situatie van de zwarten als gevolg van het apartheidsregime.

Uit de gedichtenanalyse is gebleken dat de aanwezigheid van de elementen van Fanon, in de in dit werkstuk gebruikte gedichten, uitsluit dat deze gedichten protestgedichten zijn. De intrinsieke verschillen tussen de filosofie van Fanon en het doel van een protestgedicht zijn groot genoeg om met de aanwezigheid van de elementen van Fanon een protestgedicht uit te sluiten. Het wezenlijke verschil is dat één van de belangrijkste elementen van Fanons humanisme eist dat zwarten zichzelf bevrijden terwijl protestgedichten een bepaalde afhankelijkheid van de zwarte ten aanzien van de blanke communiceren.

Het antwoord op de hoofdvraag luidt dus enerzijds dat de elementen van een protestgedicht en de elementen van Fanon wel samen in één gedicht kunnen voorkomen, maar dat de functie van het gedicht dan is om bewustwording bij te brengen en om de zwarten ertoe aan te zetten om actie te ondernemen. Dit betekent dus dat de aanwezigheid van Fanons humanisme in gedichten erop duidt dat er geen sprake kan zijn van een protestgedicht. Daarbij kan gesteld worden, dat, zoals in hoofdstuk één is beschreven, het doel van de BCM was om de zwarten bewust te maken van de waarde van de zwarte identiteit. Ook in hoofdstuk twee wordt duidelijk dat de BC-ideologie zich richtte op de zwarte bevolking en niet op de blanken. BC-gedichten zouden in dit licht gezien dezelfde doelstelling moeten hebben.

Teruggrijpend op het artikel van Alan en Turner zou verondersteld kunnen worden dat Fanons humanisme inderdaad zo ver gereikt heeft dat het vele mensen in opstand heeft doen laten komen. Dit onderzoek is echter op zeer kleine schaal uitgevoerd. Een positie innemen in het wetenschappelijk debat over de functie van gedichten in de BCM zou op basis van deze vier gedichten niet voldoende wetenschappelijk onderbouwd kunnen worden. Daarnaast hadden alle vier de gedichten minstens één element van Fanon in de boodschap. Het zou interessant zijn om protestgedichten van zwarte dichters te analyseren uit dezelfde periode, die geen deel uitmaakten van de BCM. Op deze manier kan de theorie dat protestgedichten geen mobiliserende werking hebben op de zwarten zelf onderzocht worden.

Literatuurlijst

Primaire bronnen

Attridge, D., *The Singularity of Literature* (London 2004).

Attwell, D., *Rewriting Modernity: Studies in Black South African Literary History* (Athens 2005).

Biko, S., 'Black Souls in White Skins?', in: *I Write What I Like* (United Kingdom 1987) 19-26.

Biko, S., 'Some African Cultural Concepts', in: *I Write What I like* (United Kingdom 1987) 40-47.

Biko, S., 'The Definition of Black Consciousness', in: *I Write What I Like* (United Kingdom 1987) 48-53.

Biko, S., 'The Quest for a True Humanity', in: *I Write What I Like* (United Kingdom 1987) 87-98.

Fanon, F., *Black Skin, White Masks* (London 1968).

Fanon, F., *The Wretched of the Earth* (New York 1963).

Lindfors B., *Long Drums and Canons. Teaching and Researching African Literatures* (Trenton 1995).

Mtshali, O. M., 'Black Poetry in South Africa. Its Origin and Dimension', *The Iowa Review* (1976) 7, 199-205.

Mtshali O. M., *Sounds of a Cowhide Drum* (Pretoria 2012).

Secundaire Literatuur

Abrahams, C., 'Oswald Mbuyiseni Mtshali, South African Poet: A Bibliography', *Research in African Literatures* 7(1976)1, 120-123.

Alessandrini, A.C., 'The Humanism Effect: Fanon, Foucault, and Ethics Without Subjects', *Foucault Studies* (2009) 7, 64-80.

Bofelo, M.W., 'The Influences and Representations of Biko and Black Consciousness in Poetry in Apartheid and Post apartheid South Africa/Azania', in: Andile Mngxitama, Amanda Alexander en Nigel C. Gibson (red.), *Biko Lives! Contesting the Legacies of Steve Biko* (New York 2008) 191-212.

Chapman, M., *Soweto Poetry* (Kwazulu-Natal 2007).

- Chazan, N., *Politics and Society in Contemporary Africa* (Boulder 1999).
- Crais, C. en T.V. McClendon (red.), *The South Africa Reader. History, Culture, Politics*. The World Readers (London 2014).
- Easthope, A., *Poetry as Discourse* (Abingdon 1983).
- Fatton, R., *Black Consciousness in South Africa: The Dialectics of Ideological Resistance to White Supremacy* (Albany, NY 1986).
- Firenzi, T., 'The Changing Functions of Traditional Dance in Zulu Society. 1830-Present', *The International Journal of African Historical Studies* 45 (2012) 3, 403-425.
- Gerhart, G.M., *Black Power in South Africa. The Evolution of an Ideology* (Berkeley 1978).
- Gibson, N., 'Black Consciousness 1977-1987. The Dialectics of Liberation in South Africa', *Centre for Civil Society* (2004)18, 1-27.
- Gordon, L.R., *Fanon and the Crisis of European Man: An Essay on Philosophy and the Human Sciences* (New York 1995).
- Gordon, L.R., *An Introduction to Africana Philosophy* (Cambridge 2008).
- Gordon, L.R. en J. A. Gordon, *Not only the Master's Tools. African American Studies in Theory and Practice* (New York 2006).
- GVFJ. "Why Frantz Fanon Matters for Today's Struggles Part 2 of 2". [April 2016]. YouTube video. <https://www.youtube.com/watch?v=myUceDmaz6Q>.
- Hill, S.L., *Biko's Ghost. The Iconography of Black Consciousness* (Minneapolis 2015).
- Johnson-Debaufre, M., Keller en Ortega Aponte E., *Common Goods. Economy, Ecology, and Political Theology* (New York 2015).
- Lidan, L., 'The Irony of Colonial Humanism: A Passage to India and the Politics of Post Humanism', *ARIEL: A Review of International English Literature* (1997)4, 133-153 aldaar 134.
- Hadfield, L., 'Biko, Black Consciousness, and 'The System eZinyoka: Oral History and Black Consciousness in Practice in a Rural Ciskei Village'', *South African Historical Journal* (2010)1, 78-99.
- Hamilton, I. en Noel-Tod J., *The Oxford Companion to Modern Poetry in English* (Oxford 2013).
- Johnson-Debaufre, M., C. Keller en E. Ortega Aponte, *Common Goods. Economy, Ecology, and Political Theology* (New York 2015).

- Lin, L., 'The Irony of Colonial Humanism: A Passage to India and the Politics of Post Humanism', *ARIEL: A Review of International English Literature* (1997)4.
- Maahlamela, D.W., 'Ethics of Poetic Ethnicities' (versie 18 mei 2015), <https://www.ru.ac.za/perspective/latestnews/ethicsofpoeticethnicities.html> (10 augustus 2016).
- Magaziner, D.R., *The Law And The Prophets: Black Consciousness in South Africa, 1968-1977* (Athens Ohio 2010).
- Marx, A., *Lessons of Struggle. South African Internal Opposition 1960-1990* (New York 1992).
- Mashige Mashudu, C., 'Cultural Identity and Difference in South African Poetry: An Analyses of Selected Black Consciousness Poems By Mongane Serote and James Matthews' (versie 3 maart 2015), https://www.researchgate.net/publication/263918652_Cultural_identity_and_difference_in_South_African_poetry_An_analysis_of_selected_Black_Consciousness_poems_by_Mongane_Serote_and_James_Matthews (1 juni 2016).
- Mzamame, M.V., 'Cultivating a People's Voice in the Criticism of South African Literature', *Research in African Literatures* (1991) 22, 117-133.
- Mzamame, M.V., 'Literature and Politics among Blacks in South Africa', <http://pdfproc.lib.msu.edu/?file=/DMC/African%20Journals/pdfs/PULA/pula001002/pula001002007.pdf> (1 augustus 2016).
- Peffer, J., *Art and the End of Apartheid* (Minneapolis 2009).
- Ranuga, T.K., 'Frantz Fanon and Black Consciousness in Azania', *Phylon* (1986) 3, 182-191.
- Sibisi, Z.L., *Conscientisation: a Motive Behind the Selected Poems of Sepamla, Serote, Gwala and Mtshali* (Kwazulu-Natal 2013) V.
- Vandale.nl*, s.v., "zionisme," geraadpleegd 10 augustus, 2016, <http://www.vandale.nl/gratis-woordenboek/betekenis/nederlands/zionisme>.
- Yancy, G., *Philosophy in Multiple Voices* (Maryland 2007).

Bijlagen

Mongane Wally Serote

THE ACTUAL DIALOGUE¹⁰⁰

Do not fear, Baas.

It's just that I appeared

And our faces met

In this black night that's like me.

Do not fear-

We will always meet

When you do not expect me.

I will appear

In the night that's black like me.

Do not fear-

Blame your heart

When you fear me-

I will blame my mind

When I fear you

In the night that's black like me.

Do not fear, Baas,

My heart is vast as the sea

And your mind as the earth.

It's awright Baas,

Do not fear.

---

¹⁰⁰ Derek Attridge, *The Singularity of Literature* (London 2004) 111-112.

Mongane Wally Serote

The Cry of the Cattle at the Slaughterhouse¹⁰¹

Dumile, the sculptor, told me that once in the country he saw a cow being killed. In the kraal cattle were looking on. They were crying for their like, dying at the hands of human beings.

Yakhal'inkomo. Dumile held the left side of his chest and said that is where the cry of the cattle hit him ... Yakhal'inkomo. The cattle raged and fought, they became a terror to themselves; the twisted poles of the kraal rattled and shook. The cattle saw blood flow into the ground.

I once saw Mankuku Ngozi blowing his saxophone.

Yakhak'inkomo. His face was inflated like a balloon, it was wet with sweat, his eyes huge and red. He grew tall, shrank, coiled into himself, uncoiled and the cry came out of his horn.

This is the meaning of Yakhal'inkomo.

---

¹⁰¹ David Attwell, *Rewriting Modernity: Studies in Black South African Literary History* (Athens 2005) 146.

Mbuyiseni Oswald Mtshali

Sounds of a Cowhide drum¹⁰²

Boom! Boom! Boom!

I hear it far in the northern skies –
a rumble and a roar as of thunder.

I prick my ears
like a buck ready to flee from an imminent storm.

Boom! Boom! Boom!

As it rolls nearer
and nearer to the southern sky
it holds my heart,
my hopes soaring high into the eagle's throne.

Boom! Boom! Boom!

I am the drum on your dormant soul,
cut from the black hide of a sacrificial cow.

I am the spirit of your ancestors,
habitant of hollowed huts,
eager to protect,
forever vigilant.

---

¹⁰² Bernth Lindfors, *Long Drums and Canons. Teaching and Researching African Literatures* (Trenton 1995) 4.

Let me tell you of your precious heritage,
of your glorious past trampled by the conqueror,
destroyed by the eager of a missionary.

I lay bare facts of scrutiny
by your searching mind,
all declarations and dogmas.

O! Hear me, Child!
in the Zulu dance
shaking their hearts into a frenzy.

O! Hear me, Child!
in the night vigils of black Zionists
lifting their spirits into ecstasy.

Boom!Boom! Boom!
That is the sound of a cowhide drum-
The voice of Mother Africa.

Mbuyiseni Oswald Mtshali

A Roadgang's Cry¹⁰³

Pneumatic drills

Roar like guns in a battle field

As they tear the street.

Puffing machines swallow the red soil
and spit it out like a tuberculotic's sputum.

Business-bent brokers hurry past;
Woman shoppers shamle tiredly, shoing their children;
Stragglers stop to stare
As the ruddy faced foreman watches men
Lifting a sewerage pipe into a trench.

It starts
as a murmur
from one mouth to another
in a rhythm of ribaldry
that rises to a crescendo,
“Abelungu ngo'dam- Whites are damned
Basibiza ngoJim- They cal us Jim.”

---

¹⁰³ Mbuyiseni Oswald Mtshali, *Sounds of a Cowhide Drum* (Pretoria 2012) 30.